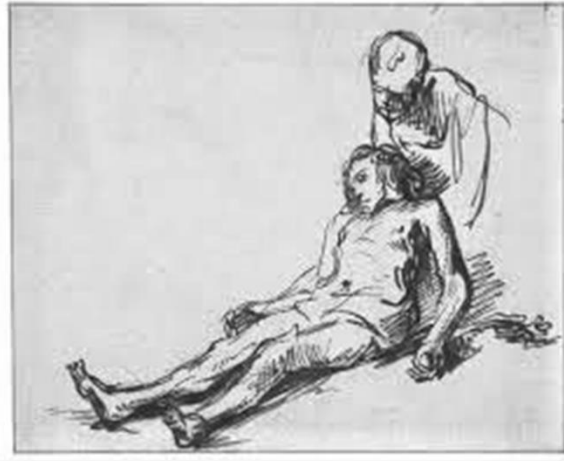

Preek Maartenskerkgemeente

zondag 18 oktober 2020

Lukas 19, 25-37

Teun Kruijswijk Jansen

Wie is mijn naaste?

Ik kan me voorstellen dat u bij het eerste horen van de gelijkenis van vanmorgen dacht: die heb ik nou al zo vaak gehoord!

En eerlijk gezegd vroeg ik me dat zelf ook af: juist in deze maanden heb je behoefte aan 'brood voor het hart', aan verhalen die houvast en hoop geven, en hoe hoort dit verhaal daar dan bij? Je doet toch al je best?

De vraag: '*wie is mijn naaste*' blijkt een boodschap van Jezus op te roepen die toch weer alles op scherp zet.

Toen al, nu nog steeds.

Eerst het verhaal:

op een keer spreekt een wetgeleerde Jezus aan met de vraag: *wat moet ik doen om het eeuwige leven te verwerven?*

Weet je niet wat de wet daarover zegt? Vraagt Jezus.

Natuurlijk, zegt de geleerde: *'heb de Heer je God lief met heel je hart en met heel je ziel en met heel je kracht en met heel je verstand, en je naaste als jezelf.'* juist, zegt Jezus, voeg nog een ding toe: *doe dat en je zult leven!*

'Ja maar', zegt de ander dan, 'dat is mijn vraag niet. Mijn vraag is vooral: wie is mijn naaste? Als ik niet weet wie mijn naaste is hoe kan ik hem dan liefhebben?' Logisch! Dan vertelt Jezus de gelijkenis en pakt daarna de draad van het gesprek weer op, en vraagt: 'wie van de drie is de naaste geworden van de man die in de handen van de rovers viel?'

De geleerde antwoordt: 'degene die goed voor hem was'. Jezus zegt: 'doe voortaan als hij'.

Dit verhaal is een 'tophit', ook op scholen. Het laat zich gemakkelijk vertellen, en kinderen kunnen het goed verstaan.

Dat zit 'm in het woord *doen* dat vier keer valt. Het gaat om het doen: dat zet Lukas sterk neer. Iedere uitleg van deze gelijkenis die dat mist gaat mank. Je wordt dan immers zelf als de priester of de leviet, en gaat aan het slachtoffer voorbij.

Maar hiermee is niet het hele verhaal verteld! Ons leven is niet zo simpel dat je met een regel toekunt.

Dat ontdekken wij, maar de wetgeleerde ook: *ik ken de regel 'heb je naaste lief als jezelf' ook, maar... wie is mijn naaste?'*

Nu moeten we eerst naar dat woord 'naaste' kijken.

'Iemand die jou na staat', zoiets als 'familielid' betekent dat.

Onderlinge verbondenheid.

In de Joodse traditie staat 'naaste' echter voor een grotere verbondenheid dan voor ons: het is ook de verbondenheid met het volk waar je bij hoort.

Dat moet je serieus nemen: je naasten liefhebben.

Maar als je alleen maar te midden van je volksgenoten leeft, is het geen probleem wie je naasten zijn: dat zijn alle mensen om je heen.

De Joden in Jezus' tijd hadden echter te maken met diepe kloven tussen verschillende groepen van hun volk alleen al, en ze leefden ook nog in een gemengde samenleving met Grieken, Romeinen en handelaren uit alle windstreken.

Voor hen was die vraag 'wie is mijn naaste' dus wel degelijk een probleem.

Waar begint en waar eindigt je verbondenheid dan?

Je naaste liefhebben: hoever moet je daarin gaan?

Jezus geeft daarop met zijn gelijkenis een onverwacht antwoord.

Er ligt iemand gemolesteerd op straat.

Een priester komt langs op weg naar de tempel, en... kijkt weg.

Dan een leviet, zeg maar de technisch assistent van de priester bij de offerdienst, ook die gaat voorbij.

Drie is een heilig getal in de Joodse traditie. Priester, Leviet, Israëliet.

De joodse hoorder verwacht nu: dan komt er een gewone Israëliet. Maar wie komt opeens om de hoek van het bergpad, en kijkt *wel* om naar het slachtoffer? Een Samaritaan!

Een pijnlijke wending: Samaritanen deugen niet, dat weet iedere Jood. Ze lappen de wet van Mozes in een aantal opzichten aan hun laars, en plaatsen hun tempel op de berg Gerizim, boven die van Jeruzalem.

Dit doet de hoorder dus zeer! Als gewone Israëliet staat hij opeens aan de verkeerde kant in dit verhaal.

Aan de kant van alle Israëlieten die wegstaren tegenover die ene Samaritaan die helpt. Het verhaal stelt de hoorder, u en mij de vraag: ben jijzelf eigenlijk wel beter dan die priester en die Leviet, of ben je net zo goed een 'wegkijker'?

Zijn wij als het erop aankomt ook zo, en is het niet een klein wondertje als mensen niet wegstaren, en doen wat er gedaan moet worden?

De Samaritaan ziet en wordt geraakt. Dat is het hoogtepunt van het verhaal. Jezus gebruikt een bijzonder Grieks woord, dat bijna niet te vertalen is.

Letterlijk zoiets als: geraakt zijn tot in je ingewanden. wij zeggen dan: 'je werd er beroerd van', of 'je maag draaide erbij om'.

In het Nieuwe testament wordt dit woord steeds gebruikt voor Jezus of God. Maar alleen hier voor een gewoon mens die geraakt is door het lot van een ander, en daarnaar ook doet.

Die innerlijke geraaktheid maakt dat die gewonde en de Samaritaan voor elkaar worden wat ze eerder nog niet waren: elkaars naasten.

Niet de eerste verbondenheid als familiegevoel maakt je dus tot naaste, maar de barmhartigheid. De basis voor wat in onze traditie 'naastenliefde' is gaan heten.

De wetgeleerde vroeg: *wie is mijn naaste?* hij dacht daarmee, zoals wij ook bijna altijd doen, van de gever naar de ontvanger.

Jezus vraagt nu: *Wie is de naaste van de man die beroofd werd?*

Hoort u het ook? Jezus denkt daarmee precies de andere kant op: *van de ontvanger naar de gever!*

Hij vraagt niet: was die ander nou een naaste voor jou, maar: ben jij voor die ander een naaste geweest?

Dat is wat telt. Daarover gaat het bij echte barmhartigheid en liefde. Niet over denken vanuit jezelf naar de ander, maar over denken vanuit de ander naar jezelf.

Dat is ook het verschil tussen liefdadigheid en liefde.

Liefdadigheid begint te denken bij wat ik voor de ander wil doen en de grenzen daarbij trek. Echte liefde begint daar niet, die begint bij de ander. Die heeft de ander gezien, gehoord, is daardoor geraakt, en komt daarvoor in beweging.

Nog een laatste vondst in de tekst: Jezus vraagt *wie van de drie is de naaste geworden van de man die in handen van de rovers viel?*

Je *bent* niet de naaste van een ander, je *wordt* 't!

Naaste zijn is geen eigenschap van ons. Het is iets dat mensen overkomt wanneer hun levenspaden elkaar kruisen, en wanneer er op die kruising een verbinding ontstaat, doordat ze geraakt zijn door elkaar en leren te zien door de ogen van de ander.

Overigens kan onze christelijke naastenliefde ook knellend werken, en lijden tot schuldgevoel of een helpersyndroom.

Mooi is te zien hoe de Samaritaan het aanpakt: hij is op zakenreis, hij moet verder.

Je kunt niet steeds fysiek naaste worden. Daarom geeft hij de herbergier twee dinarie om de zorg voor de gewonde voor hem over te nemen. Hij neemt niet meer op zijn nek dan nodig is of dan wat hij kan dragen.

Iemand die een hulpbehoevende partner heeft, kan soms bijna bezwijken onder zijn of haar taak. Durf je zorg te delen met anderen en zo nodig ook over te dragen. Want naaste zijn betekent ook: de hulp van anderen aan kunnen nemen. Niemand kan alles, maar dat hoeft ook niet. Elkaars naasten zijn betekent ook: we doen het samen.

Juist in deze maanden worden we sterk bepaald bij die vraag hoe je naaste wordt.

Dat zit' m in het oog hebben voor wie je pad kruist en je aanziet. We moeten ons aan de regels houden en juist afstand respecteren. Maar de roeping van Jezus is om in die afstand niet weg te kijken en toch contact te maken.

Als we als kerkgemeenschap en gelovigen *echt* iets willen betekenen moeten we ons nu laten kennen, horen en zien, niet wegkijken.

Met name voor wie nu het meest kwetsbaar zijn, of gaan lijden aan moedeloosheid oog, een oor hebben, solidair zijn in de regelgeving, naaste worden.

De actie die vanuit onze pastoraal/diaconale groep vorige week gestart werd door collega Sophie gaat daarover. En er werd meteen door velen van jullie gevolg aan gegeven. Die actie noemen we vandaag opnieuw: belt u iemand die u een tijd niet gezien hebt, of hier mist, op en vraag hoe het gaat. En vraag of diegene ook iemand op wil bellen met dezelfde vraag. Dat doet goed, juist nu!

Vanmorgen ontvangen we twee gasten in ons midden. Anna en haar dochter Maria Gachaderian. Zij zijn sinds 2006 dorpsgenoten en hebben samen met man en zoon eerst 9 jaar langs AZC's gezworven. Nu is er een plek om te werken en te wonen. Ze zijn gevlucht vanuit Armenië. we weten daar niet zo veel van, maar Armeniers zijn broeders en zusters in het geloof, in een land dat ooit in 301 de eerste christelijke staatskerk in de wereld had en dat nog steeds in z'n genen heeft.

In deze tijd van corona hebben de westerse landen, en wijzelf, de handen vol aan hoe zelf verder. Het lijden van een klein land en volk waarin kwetsbare burgers ten onder gaan in de onmenselijkheid van de oorlog raakt buiten beeld.

Na de preek zullen Anna en Maria in de hoop op steun voor hun landgenoten en land, hun zorgen en angsten met ons delen.

Maar eerst beluisteren we een lied, gemaakt naar woorden van Jezus in Mattheus 25 waarin hij de werken van barmhartigheid noemt en zegt:

wat jullie voor de onaanzienlijksten gedaan hebben, heb je voor mij gedaan.

Bron: voor deze preek heb ik dankbaar gebruik gemaakt van een eigen uitgave van Bernard Lutikhuis: Tien beelden, Zoetermeer 2016.